

RENATA STAWINOĞA

UNIERSYTET MARII CURIE-SKOŁODOWSKIEJ W LUBLINIE. WYDZIAŁ PEDAGOGIKI I PSYCHOLOGII
SZKOŁA PODSTAWOWA NR 1 W LUBARTOWIE
renata.pedagog@op.pl

Innowacja pedagogiczna – realizacja pasji czy formalności?

*Pedagogical Innovation – the Realization of
Passion or Maybe a Simple Formality?*

STRESZCZENIE

W artykule zaprezentowano teoretyczne i praktyczne aspekty opracowania i wdrażania innowacji pedagogicznej „Barwy poezji – wyzwalanie twórczości językowej uczniów”. Autorka przyjmuje dwie perspektywy spojrzenia na to zagadnienie. Z jednej strony prezentuje wymogi formalne w świetle prawa oświatowego, a z drugiej wskazuje na korzyści wynikające z wprowadzenia programu innowacji pedagogicznej w szkole podstawowej przy czynnym udziale i zaangażowaniu uczniów III klasy. Efektem ich pracy twórczej są samodzielnie napisane i zilustrowane teksty wierszy opublikowane w tomiku pt. *Barwy poezji*.

Słowa kluczowe: innowacja pedagogiczna; twórczość językowa dziecka

Kiedy jest mowa o innowacji pedagogicznej, punktem wyjścia można uczynić wewnętrzną potrzebę realizacji własnych planów, przemyśleń, zamierzeń i oddziaływań względem uczniów lub wymogi i względy formalne określone przez prawo oświatowe. W zależności od przyjętej perspektywy mówi się o realizacji pasji lub formalności, choć w rzeczywistości tylko połączenie tych przeciwstawnych biegunów może przynieść satysfakcjonujący efekt, będący realną korzyścią dla nauczyciela, ucznia, rodzica, szkoły.

Często bywa tak, że podejmujący awans zawodowy nauczyciel poszukuje różnorodnych form aktywności, których udokumentowanie zapewni mu osiągnięcie wyznaczonego celu (np. zdobycie stopnia nauczyciela dyplomowanego). W tej sytuacji wymogi formalne są podstawą do podjęcia działań. Rozporządzenie Ministra

Edukacji Narodowej z dnia 1 marca 2013 r. (na podstawie art. 9g ust. 10 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela) w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli informuje, że nauczyciel mianowany, ubiegający się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego, w okresie odbywania stażu powinien w szczególności spełnić określone przepisami wymagania i zrealizować co najmniej trzy z sześciu zadań, wśród których wymienia się: opracowanie i wdrożenie programu działań edukacyjnych, wychowawczych, opiekuńczych lub innych, związanych odpowiednio z oświatą, pomocą społeczną lub postępowaniem w sprawach nieletnich (§ 8 ust. 2 pkt 4a).

Na stronach Kuratorium Oświaty można było znaleźć wytyczne dotyczące wprowadzenia innowacji pedagogicznej do praktyki edukacyjnej oraz wzory pism niezbędnych do jej zatwierdzenia. Były one przygotowywane przez dyrekcję szkoły i zainteresowanego wprowadzeniem innowacji nauczyciela w porozumieniu z radą pedagogiczną i organem prowadzącym w przypadku finansowania planowanych działań z dodatkowych środków budżetowych. Zgromadzenie stosownej dokumentacji i przejście krok po kroku drogi formalnej było niezbędne do podjęcia działań w praktyce i obowiązywało przez lata aż do roku szkolnego 2016/2017 włącznie. Dla przykładu Kuratorium Oświaty w Lublinie w zakładce Szkoła i organ prowadzący – Innowacje i eksperymenty, prezentowało tekst pt. „Innowacje i eksperymenty pedagogiczne”. Z. Niderla definiował w nim podstawowe pojęcia i wskazywał na wymogi formalne.

Regulacje prawne można znaleźć z kolei w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (obecnie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki). Zgodnie z § 1 ust. 1 rozporządzenia innowacją pedagogiczną prowadzoną w publicznych szkołach i placówkach są nowatorskie rozwiązania programowe, organizacyjne lub metodyczne, mające na celu poprawę jakości pracy szkoły. Z § 4 rozporządzenia w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki wynikało, że uchwałę w sprawie wprowadzenia innowacji w szkole podejmuje rada pedagogiczna. Mogło to nastąpić po uzyskaniu: zgody nauczycieli, którzy będą uczestniczyć w innowacji, opinii rady szkoły/rady pedagogicznej¹ oraz pisemnej zgody autora lub zespołu autorskiego innowacji na jej prowadzenie w szkole.

Dokumentacja wymagana do przedłożenia w Kuratorium Oświaty to w szczególności:

¹ § 4 ust. 2 pkt 2: „Jeśli nie ma rady szkoły, jej kompetencje, zgodnie z art. 52 ust. 2 Ustawy o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r., przejmuje rada pedagogiczna”.

1. Uchwała rady pedagogicznej w sprawie wprowadzenia innowacji.
2. Opinia rady szkoły/rady pedagogicznej na temat innowacji pedagogicznej, wydawana po prezentacji jej głównych założeń, planowanego przebiegu i zakładanej ewaluacji.
3. Pisemna zgoda autora (ewentualnie zespołu autorskiego) na jej prowadzenie w szkole.
4. Pisemna zgoda nauczyciela/nauczycieli, którzy będą uczestniczyć w innowacji.
5. Pisemna zgoda organu prowadzącego na finansowanie planowanych działań z dodatkowych środków budżetowych (w miarę potrzeb).
6. Oświadczenie dyrektora szkoły w sprawie zapewnienia odpowiednich warunków kadrowych i organizacyjnych.
7. Wypełniona karta informacyjna wdrażania innowacji pedagogicznej.

Wzory pism zainteresowani znajdowali na stronach Kuratorium Oświaty. Przygotowane dokumenty wraz z pismem przewodnim skierowanym do właściwego Kuratora Oświaty dyrektor szkoły przekazywał do kuratorium i organu prowadzącego szkołę. Rozpoczęcie innowacji było możliwe po zapewnieniu przez szkołę wspomnianych warunków niezbędnych do realizacji planowanych działań.

Dyrektor szkoły, na terenie której planowano i realizowano innowację, był zobowiązany do:

- sporządzenia analizy i oceny efektów działalności innowacyjnej w aspekcie rozwoju szkoły, gromadzenia dowodów świadczących o efektach oddziaływań innowacyjnych, co najmniej raz w roku dokonywania diagnozy i oceny poziomu realizacji przyjętych zadań wynikających z innowacyjnych programów, projektów edukacyjnych lub nowatorskich przedsięwzięć oraz przekazania Kuratorowi Oświaty – corocznie w czerwcu – sprawozdania z realizacji działań innowacyjnych zrealizowanych w szkole lub placówce oświatowej,
- przekazania Kuratorowi Oświaty (w przypadku jakichkolwiek zmian) we wrześniu aktualnych informacji na temat faktycznej realizacji w danym roku szkolnym innowacji pedagogicznych.

Zgodnie z § 2 ust. 1 rozporządzenia innowacja mogła obejmować wszystkie lub wybrane zajęcia edukacyjne, całą szkołę, oddział lub grupę. Należało przy tym pamiętać, że nie mogła naruszać uprawnień ucznia w zakresie uzyskania wiadomości i umiejętności niezbędnych do ukończenia danego typu szkoły, a także prawa do bezpłatnej nauki, wychowania i opieki. Czas jej trwania był różny: rok, dwa, trzy lata – w zależności od potrzeb, możliwości, wieku adresatów.

Nauczyciel, opracowując program innowacji pedagogicznej:

- wyznaczał cel, uzasadniając potrzebę zmian i wskazując na realną poprawę jakości pracy szkoły,
- ustalał jej tytuł, będący odzwierciedleniem proponowanej tematyki,

- określał rodzaj innowacji (programowa, metodyczna, organizacyjna lub programowo-metodyczna, metodyczno-organizacyjna, programowo-metodyczno-organizacyjna),
- podejmował rolę autora lub tworzył zespół autorski, jeśli chciał realizować innowację we współpracy z innymi nauczycielami,
- określał etap edukacyjny, na którym innowacja będzie realizowana (np. I etap edukacyjny: klasy I–III),
- ustalał adresatów innowacji (np. uczniowie klasy Ia, IIb, IIIc),
- wskazywał sposób naboru (np. na zasadzie dobrowolności i powszechnej dostępności),
- wybierał metody i formy zajęć (np. metodę projektu realizowaną w ramach zajęć pozalekcyjnych),
- określał termin realizacji zajęć i wymiar przeznaczonych na nie godzin,
- opisywał zasady innowacji, w tym zamierzone cele, efekty i ewaluację; jeśli innowacja obejmowała program edukacyjny, wówczas powinien on być tworzony według podstaw prawnych (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników).

Przy podejmowaniu wymienionych zadań, istotnych na etapie przygotowania dokumentów do akceptacji, ważny wydaje się język, jakim posługuje się nauczyciel. Przykładem nadużyć w tym obszarze niech będą tytuły programów innowacyjnych wyrażone językiem zbyt infantylnym, typowym dla dziecka, które wprawdzie może być odbiorcą oferty (etap edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej), ale nie jest jej autorem. Nauczyciel ze swą wiedzą popartą doświadczeniem to osoba dorosła, dla której właściwy jest język używany w obszarze pedagogiki. Może on co prawda łączyć proste wyrażenia i zwroty wyrażone językiem dziecka ze sformułowaniami w języku nauk pedagogicznych, nigdy jednak nie powinien poprzestawać na pierwszym z wymienionych poziomów.

Ponadto na etapie przygotowań, realizacji i opisu efektów ważna jest ewaluacja rozumiana w dydaktyce jako:

- ustalanie wartości czegoś, szacowanie, ocenianie,
- kontrola osiągnięć uczniów,
- element systemu dydaktycznego określający zgodność przebiegu zajęć z celami zakładanymi przez nauczyciela.

Przybiera ona formę ewaluacji bieżącej i końcowej. Może dotyczyć różnych aspektów pracy ucznia bądź nauczyciela².

² Wiedza autora publikacji to efekt uczestnictwa w kursach internetowych: „Lider Oceniania Kształtującego” i „Całościowy Rozwój Szkoły” – poziom zaawansowany CRS2 „Rozwijanie uczenia się

Posłużmy się konkretnym przykładem innowacji pedagogicznej pt. „Barwy poezji – wyzwalanie twórczości językowej uczniów”, realizowanej w Szkole Podstawowej nr 1 w Lubartowie w roku szkolnym 2016/2017 z udziałem uczniów klasy III d. Była to innowacja programowo-metodyczno-organizacyjna, której nowatorski charakter uwidaczniał się w:

- programie autorskim uwzględniającym tendencje i przesłanki współczesnej edukacji oraz wymogi wynikające z prawa oświatowego,
- metodach pracy z uczniem, z których najważniejsze to twórcze zadania językowe – skojarzeniowe, transformacyjne i metaforyczne oraz przekład intersemiotyczny umożliwiający bardziej wnikliwe zrozumienie zagadnień językowych charakterystycznych dla tekstu poetyckiego,
- organizacji twórczych zajęć pozalekcyjnych prowadzonych z uwzględnieniem podziału klasy na dwie grupy, co w większym stopniu, w porównaniu z tradycyjnym systemem nauczania – uczenia się, zapewnia indywidualne podejście do ucznia, wnikliwość interpretacji tekstów poetyckich, możliwość tworzenia, analizy i doskonalenia powstających na zajęciach tekstów wierszy.

Ewaluacja bieżąca obejmowała zastosowanie pisemnych, ustnych i graficznych form oceny pracy twórczej uczniów i stopnia satysfakcji z zajęć twórczych zorganizowanych w oparciu o wyróżnione etapy (załącznik 1).

Formy opisu pracy twórczej ucznia (wytworu) to m.in. informacja zwrotna jako forma konstruktywnej krytyki sprzyjającej rozwojowi jednostki.

Wariant I: ocena twórczych wytworów w kierunku od nauczyciela do uczniów. Będąc formą dialogu, pomaga w uczeniu się. Elementy prawidłowo skonstruowanej i skutecznej informacji zwrotnej to:

- wyszczególnienie i docenienie dobrych elementów pracy ucznia (++),
- odnotowanie tego, co wymaga poprawienia lub dodatkowej pracy ze strony ucznia (-),
- wskazówki, w jaki sposób uczeń powinien poprawić pracę (/_\\)
- wskazówki, w jakim kierunku uczeń powinien pracować, by się rozwijać (↑).

Warunkiem koniecznym do przyjęcia przez ucznia informacji zwrotnej jest przekazanie jej w dobrej woli, życzliwości i akceptacji ze strony nauczyciela. Wskazówki powinny być jasne i konkretne. Uczeń ma prawo do wyrażenia własnego zdania i sformułowania uzasadnień. Nauczyciel, wchodząc w dialog z uczniem, towarzyszy mu w procesie uczenia się.

Wariant II: ocena twórczych wytworów w kierunku od ucznia do ucznia. Jest to samoocena własnej pracy i uznanie zalet pracy rówieśnika (ocena koleżeńska): dostrzeżenie plusów, wskazanie elementów, które można doskonalić, ulepszać, zmieniać. Towarzyszy jej formułowanie uzasadnień dla własnych sądów.

i nauczania”, organizator: Centrum Edukacji Obywatelskiej. Doświadczenia są wynikiem realizacji zadań kursu oraz innowacji pedagogicznej w Szkole Podstawowej nr 1 w Lubartowie.

Wariant III: ocena twórczych wytworów w kierunku od ucznia do nauczyciela. Jest to samoocena własnej pracy, dostrzeżenie atutów, zgłaszanie nowych pomysłów.

Ewaluacja, ujmowana jako bieżąca ocena zajęć twórczych i podstawa planowania dalszej pracy, przybierała za każdym razem odmienną formę realizacyjną. Jej rola polegała m.in. na uzyskaniu od uczniów informacji zwrotnej odnośnie do przeprowadzonych w danym dniu zajęć twórczych (przebieg zajęć, ich dynamika, atrakcyjność, stopień zainteresowania). Miała ona miejsce w ostatniej fazie ich realizacji.

Przykładowe formy bieżącej oceny pracy ucznia i nauczyciela to: Światła drogowe, Zdania podsumowujące, Zdania niedokończone, Głosowanie, Quiz, Krzyżówka, Rebus, Kieszeń, Szuflada, Rozmowa w parze – co było najważniejsze na zajęciach?, Termometr, Tort, Paleta barw, Drzewo, Tarcza strzelnicza, Wyściółka.

Z perspektywy nauczyciela etap ten był okazją do snucia refleksji nad własną pracą pedagogiczną. Wpływało to na podejmowanie decyzji dotyczącej doboru, układu i stopnia złożoności zadań proponowanych na kolejne spotkania z dziećmi. Stanowiło też impuls do wprowadzania nowych propozycji realizacyjnych przy założeniu stałego odnoszenia się do zamierzonych celów.

Ewaluacja, w szerszym rozumieniu, miała na celu uruchomienie osobistej refleksji dotyczącej wprowadzanego do praktyki edukacyjnej programu innowacji pedagogicznej, odkrycie mocnych i słabych punktów programu, a tym samym poprawę jakości pracy szkoły (załącznik 2). Warto zaznaczyć, że projekt ewaluacji programu „Barwy poezji – wyzwianie twórczości językowej uczniów” powstał w oparciu o źródło bibliograficzne „Różne drogi ewaluacji” (Borek, Kowalczyk-Rumak 2015).

Ewaluacja końcowa odbywała się w oparciu o wyniki ankiet opracowanych dla uczniów i rodziców oraz wyniki testów twórczości. Na jej podstawie opracowano wnioski i rekomendacje (załącznik 3).

Wyniki ewaluacji były opracowywane w formie sprawozdania na zakończenie roku szkolnego. Ich upowszechnienie miało miejsce na radzie pedagogicznej i spotkaniu z rodzicami uczniów.

Najnowsza reforma edukacji wprowadziła zmiany, które należy uwzględnić wraz z rozpoczęciem roku szkolnego 2017/2018. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe obecny system oświaty zapewnia w szczególności m.in.: kształtowanie u uczniów postaw przedsiębiorczości i kreatywności sprzyjających aktywnemu uczestnictwu w życiu gospodarczym, w tym poprzez stosowanie w procesie kształcenia innowacyjnych rozwiązań programowych, organizacyjnych lub metodycznych (art. 1 pkt 18).

Zaproponowane w ustawie regulacje prawne określają:

- „obowiązek tworzenia przez szkoły i placówki warunków do rozwoju aktywności, w tym kreatywności uczniów” (art. 44 ust. 2 pkt 3),
- „możliwość wspierania nauczycieli, w ramach nadzoru pedagogicznego, w realizacji zadań służących poprawie istniejących lub wdrożeniu nowych rozwiązań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu nowatorskich działań programowych,

metodycznych, organizacyjnych, których celem jest rozwijanie kompetencji uczniów oraz nauczycieli” (art. 55 ust. 1 pkt 4),

- „obowiązek stwarzania przez dyrektora szkoły warunków do działania w szkole lub placówce: wolontariuszy, stowarzyszeń i innych organizacji, w szczególności organizacji harcerskich, których celem statutowym jest działalność wychowawcza lub rozszerzenie i wzbogacenie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki” (art. 68 ust. 1 pkt 9),
- „warunki, na jakich w szkole lub placówce mogą działać (...) stowarzyszenia i inne organizacje (...)” (art. 86 ust. 1).

Podsumowując, przed 1 września 2017 r. innowacje mogły być zgłaszane na dotychczas obowiązujących zasadach za pośrednictwem Kuratorium Oświaty, jeśli rada pedagogiczna podjęła wcześniej uchwałę w sprawie wprowadzenia innowacji i dopełniono formalności. Obecnie odbywa się to zgodnie z nowymi przepisami prawa. Zatem z dniem 1 września 2017 r. straciło swą moc rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez szkoły i placówki.

Jak wyjaśnia W. Pakulniewicz na portalu *epedagogika*, nowe regulacje prawne dotyczące działalności innowacyjnej szkoły przeniesiono na poziom ustawy – Prawo oświatowe. Zaznacza się w niej, że działalność innowacyjna szkoły jest jej integralnym elementem. W stosunku do tego, co obowiązywało w minionym roku szkolnym 2016/2017 i latach go poprzedzających, zmiany polegają na zniesieniu konieczności zgłaszania innowacji pedagogicznej kuratorowi oświaty i organowi prowadzącemu oraz zniesieniu wymagań formalnych warunkujących rozpoczęcie działalności innowacyjnej. W gestii szkoły jest zatem decyzja, jakie innowacje będą realizowane i dokumentowane.

Wielu dyrektorów szkół, pomimo proponowanych obecnie uproszczeń przy zgłaszaniu, zatwierdzaniu i realizacji innowacji pedagogicznych, skorzystało z dotychczas obowiązujących przepisów prawnych i zgłosiło planowane w szkole innowacje do Kuratorium Oświaty przed dniem 1 września 2017 r. Mogło to wynikać co najmniej z dwu powodów. Po pierwsze, z dobrej znajomości obowiązujących do 31 sierpnia 2017 r. wymogów formalnych dotyczących innowacji pedagogicznych. Po drugie, z wątpliwości, jak zrobić to poprawnie w zgodzie z nowymi przepisami. W chwili obecnej stosowne wydaje się opracowanie procedur wdrażania innowacji pedagogicznych na terenie szkół.

W świetle nowych przepisów prawa oświatowego, które upraszczają i skracają drogę formalną przy planowaniu i zatwierdzaniu innowacji pedagogicznej, możliwy jest prymat pasji nad formalnością. Nasuwa się tu kluczowe pytanie, na które warto poszukać odpowiedzi: czy nauczyciel podejmujący się realizacji tego przedsięwzięcia jest przekonany, że to, co robi, wypływa z pasji związanej z wykonywanym zawodem?

BIBLIOGRAFIA

- Borek A., Kowalczyk-Rumak E. (red.) (2015), *Różne drogi ewaluacji – poradnik dla dyrektorów szkół i placówek*, Warszawa: Wydawnictwo Era Ewaluacji.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz.U. z 2002 r., nr 56, poz. 506 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz.U. z 2009 r., nr 89, poz. 730).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki (Dz.U. z 2011 r., nr 176, poz. 1051).
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2006 r., nr 97, poz. 674 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59 ze zm.).

SUMMARY

This article presents both theoretical and practical aspects of the development and implementation of a pedagogical innovation titled “Poetry’s colours – liberating students’ linguistic creativity”. Its author shows two perspectives on this issue. On the one hand, some formal requirements in the light of educational law are presented. On the other hand the benefits of introducing a pedagogical innovation program in a primary school, with the active participation and involvement of third-graders, are pointed out. Children’s creative work is written down and illustrated by the poems published in the poetry set *Poetry’s Colours*.

Keywords: pedagogical innovation; students’ linguistic creativity

ZAŁĄCZNIK 1

Obszary działań i oddziaływań N i U	Etapy zajęć twórczych
CELE	<p>1. Sformułowanie tematu zajęć twórczych i sprecyzowanie celów. Uwzględniono dwa sposoby formułowania tematu zajęć: w języku zagadnień programowych i w języku dziecka. Cele zajęć tylko w uzasadnionych przypadkach podawane są w postaci gotowej. Precyzowanie ich przez obu partnerów interakcji pedagogicznej: ucznia i nauczyciela – w rezultacie pozwala na uzyskanie zamierzonych osiągnięć w wymiarze indywidualnym, grupowym i edukacyjnym.</p>
Uaktywnienie sfery emocjonalno-motywacyjnej	<p>2. Wytworzenie klimatu sprzyjającego twórczości i poszukiwanie inspiracji. Klimat sprzyjający twórczości można wytworzyć dzięki obcowaniu z naturą, aranżacji otoczenia czy zabawom integrującym klasę, opartym na partnerstwie uczniów i nauczyciela. Ponadto przyznaje się uczniom prawa ułatwiające funkcjonowanie w grupie oraz wzajemne porozumiewanie się. Inspiracja traktowana była jako podstawa do podejmowania twórczych działań na materiale językowym i pozajęzykowym. Jej rolą jest rozbudzanie twórczego zapału, inwencji, natchnienia, a także ogniskowanie uwagi uczniów na tematyce i celach zajęć. Jako czynniki inspirujące zaproponowano: poezję, prozę, muzykę, rzeźbę, ilustracje, malarstwo (w tym prace plastyczne uczniów), improwizacje ruchowe, wycinki prasowe, wyprawy plenerowe. Umożliwia to odbiór, analizę i ustalanie osobistego stosunku do eksponowanych treści.</p>
ZADANIA	<p>3. Przeprowadzenie „rozgrzewki umysłu” – zadania pobudzające aktywność myśli, wyobraźni i fantazji.</p>
Aktywność w sferze myślenia i działania	<p>4. Wyzwalanie twórczości językowej uczniów. Na tym etapie stosuje się twórcze zadania językowe, które w założeniu aktywizują operacje umysłowe: skojarzeniowe, transformacyjne i metaforyczne. W toku zajęć twórczych warto uwzględnić trzy fazy pracy nad każdym z nich:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zapoznanie z zadaniem, – poszukiwanie pomysłów rozwiązania w małych grupach, – realizacja zadania. <p>Twórczość językowa obejmuje działania na poziomie wyrazu, związku wyrazowego, zdania i wypowiedzi wielozdaniowej. Jej przejawów należy poszukiwać w formułowanych przez dzieci wypowiedziach ustnych i pisemnych. Warto zwrócić uwagę na dostrzeganie różnych możliwości i sposobów użycia języka jako tworzywa ludzkich myśli, wyobrażeń, a także zachęcać do eksperymentowania materiałem językowym w toku podjętej aktywności. Jako dopełnienie twórczych zadań językowych wprowadza się twórcze zadania pozajęzykowe, często o charakterze ekspresyjnym. Ich obecność pozwala na zmianę formy aktywności i swobodne przechodzenie od działań werbalnych do pozawerbalnych. Chwilowe „odejście od zagadnień językowych” i powrót do nich jest okazją do głębszego namysłu nad zadaniem, możliwościami gromadzenia pomysłów i sposobami jego realizacji.</p>

WYTWORY	<p>5. Prezentacja, analiza i doskonalenie twórczych efektów – zgłębianie tajników języka.</p> <p>Nauka języka i nauka o języku nie polega jedynie na przyswajaniu gotowych zasad, norm i reguł czy czerpaniu z niepodważalnych wzorców tekstowych, ale dokonuje się także na bazie dziecięcych wytworów. Ich prezentacja na forum grupy jest okazją do odkrywania bogactwa słownictwa, wybierania najciekawszych konstrukcji składniowych, stylistycznych i kompozycyjnych, przypomnienia podstawowych zasad gramatyki i ortografii. Taka nauka to jakby „nauka przy okazji”. Głównym zamierzeniem tego etapu jest z jednej strony zatrzymanie się przy twórczym rezultacie, dostrzeżenie jego wartości, odszukanie nowych nieznanych dotąd elementów, odkrycie zamysłu autora, a z drugiej – dokonanie korekty błędów. Ocena twórczych rezultatów to ocena przez opis i opinie. W przypadku konieczności udoskonalenia efektów pracy należy postarać się w jak największym stopniu zachować pierwotną wersję dziecięcych wytworów tekstowych będących wyrazem indywidualności młodych twórców.</p>
	6. Ewaluacja i zabawa zamykająca zajęcia.

ZAŁĄCZNIK 2

Projekt ewaluacji programu innowacji pedagogicznej „Barwy poezji – wyzwalamie twórczości językowej uczniów”

Cele ewaluacji

Uruchomienie osobistej refleksji dotyczącej wprowadzanego do praktyki edukacyjnej programu innowacyjnego, odkrycie mocnych i słabych punktów programu mającego na względzie wyzwalamie twórczości językowej uczniów.

Wymagania

Poziom podstawowy	Poziom wysoki
Planowanie procesów edukacyjnych w sposób służący rozwojowi uczniów – zorganizowanie zajęć dodatkowych pozalekcyjnych w ramach programu innowacji pedagogicznej (częstotliwość co drugi tydzień, dwie godziny dla każdej z dwóch grup).	Organizowanie procesów edukacyjnych w sposób umożliwiający uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i jej optymalne wykorzystanie – realizacja tematu przez edukację polonistyczną, przyrodniczą plastyczną, techniczną, muzyczną, ruchową.
Zapoznavanie uczniów ze stawianymi przed nimi celami uczenia się i formułowanymi przed nimi oczekiwaniami – precyzowanie celów i nacobezu według zasad poznanych na kursie OK (org. CEO).	Stwarzanie sytuacji, w których uczniowie mogą mieć wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu nauczania oraz poczucie odpowiedzialności za własny rozwój – wybór sposobu gromadzenia oraz wykorzystania materiału językowego, wybór miejsca do pracy twórczej (sala lekcyjna, szkolny korytarz, plener), dobór technik plastycznych, materiałów technicznych, oprawy muzycznej.
Informowanie uczniów o postępach w nauce i ocenianie w taki sposób, aby pomagać uczniom się uczyć i planować ich indywidualny rozwój – formułowanie informacji zwrotnej według zasad poznanych na kursie OK (org. CEO).	Stwarzanie sytuacji, w których uczniowie uczą się od siebie nawzajem – gromadzenie pomysłów w parach i małych grupach, tj. pozyskiwanie słownictwa niezbędnego do tworzenia wiersza swojego autorstwa, prezentacja utworów poetyckich swojego autorstwa, organizowanie wystaw prac plastycznych, pokaz działania wytworów technicznych.
Informowanie uczniów o postępach w nauce i ocenianie w taki sposób, aby pomagać uczniom się uczyć i planować ich indywidualny rozwój – formułowanie informacji zwrotnej według zasad poznanych na kursie OK (org. CEO).	Stosowanie nowatorskich rozwiązań służących rozwojowi uczniów – wdrazanie programu innowacyjnego „Barwy poezji...” z uwzględnieniem jego celów, założeń, sposobów realizacji, przewidywanych efektów, przygotowanie publikacji w formie tomiku wierszy dziecięcych <i>Barwy poezji</i> .

Kształtowanie umiejętności uczenia się – wykorzystanie różnych form pracy, takich jak zbiorowa, grupowa, w parze, indywidualna.	
Tworzenie atmosfery sprzyjającej uczeniu się – jeden z etapów proponowanych zajęć twórczych.	
Motywowanie uczniów do aktywnego uczenia się i wspieranie ich w trudnych sytuacjach – jeden z etapów proponowanych zajęć twórczych, dzięki któremu uczeń staje się coraz bardziej decyzyjny w zakresie własnego uczenia się, a nauczyciel pełni rolę osoby wspierającej w braniu odpowiedzialności za ten proces.	
Stosowanie różnorodnych metod pracy, dostosowywanie ich do potrzeb grupy – wprowadzenie takich metod kształcenia sprawności językowej, jak: metoda przekładu intersemiotycznego, metoda analizy i twórczego naśladowania wzorów, metoda norm i instrukcji, metoda okazjonalnych ćwiczeń sprawnościowych, metoda praktyki pisarskiej; realizacja twórczych zadań językowych – skojarzeniowych, transformacyjnych, metaforycznych.	

Przedmiot ewaluacji

Wprowadzenie programu innowacji pedagogicznej „Barwy poezji...” do praktyki edukacyjnej (rok szkolny 2016/2017)

Obszar ewaluacji

Ustalanie wartości programu innowacji pedagogicznej „Barwy poezji...”

Kryteria ewaluacji

ATRAKCYJNOŚĆ

EFEKTYWNOŚĆ

CZĘSTOTLIWOŚĆ proponowanych dzieciom zajęć twórczych jako zajęć pozalekcyjnych, dodatkowych

Pytania badawcze/kluczowe (zawarte w opracowanych przez autora narzędziach):

- ankieta dla uczniów,
- ankieta dla rodziców,
- test twórczości językowy,
- test twórczości rysunkowy (test kółek).

ZAŁĄCZNIK 3

Wnioski

1. Zastosowanie metody zadaniowej w formie twórczych zadań językowych (metaforycznych, skojarzeniowych i transformacyjnych oraz metod kształcenia sprawności językowej) sprzyja rozwojowi zdolności myślenia dywergencyjnego określanym jako płynność, giętkość i oryginalność.
2. Jak można się było spodziewać, w obu rodzajach testów (słownym i rysunkowym) najwyższe wyniki osiągnęli uczniowie w zakresie płynności, a najniższe – w zakresie oryginalności myślenia. Łatwiej jest bowiem wytwarzać poprawne rozwiązania, niż wykazać się niezwykłością, pomysłowością czy odległością skojarzeń.
3. Program innowacyjny „Barwy poezji – wyzwalanie twórczości językowej uczniów” realizowano w formie zajęć pozalekcyjnych co dwa tygodnie dla każdej z grup i jako taki powinien być ponownie realizowany. Zarówno uczniowie, jak i rodzice zakładają możliwość częstszych spotkań (raz w tygodniu) i wprowadzania działań stymulujących twórczość językową zarówno na zajęcia pozalekcyjne, jak i lekcyjne wynikające z planu.
4. W efekcie jego realizacji każdy uczeń miał możliwość napisania kilku wierszy (blisko 48% uczniów napisało od dwu do pięciu wierszy, ponad 52% – od sześciu do dziewięciu). Największym sukcesem osobistym było nauczenie się pisania wierszy (39%), a dla wielu osób – napisanie pierwszego w życiu wiersza (39%).
5. Uczniowie docenili swobodną atmosferę spotkań (uzyskaną przez zabawę integracyjną i przyznanie każdemu prawa do błędu), możliwość napisania wiersza swojego autorstwa, podjęcie działań plastycznych oraz prezentację tekstów wierszy, uznając je za najbardziej wartościowe etapy zajęć twórczych (74% głosów dla każdego z wymienionych etapów). Z kolei wśród rodziców największa grupa dostrzegła rolę „rozgrzewki umysłu”, tj. zadań rozwijających myślenie, wyobraźnię, fantazję (65% wszystkich uprawnionych do zabrania głosu). Wielu rodziców uznało za najbardziej wartościowe poszukiwanie inspiracji, pomysłu, natchnienia do pisania wierszy (57%).
6. Jako najciekawsze zadania uczniowie wskazali: zadanie konstrukcyjne polegające na tworzeniu makiety niezwykłego miasta i legendy do niej (78%), ćwiczenie dramowe polegające na wyrażaniu emocji za pomocą mimiki, gestu, słowa (65%) oraz tworzenie poetyckich wyrażeń i zwrotów podczas pisania wierszy o miłości do rodziców (57%). W każdym przypadku uczeń był zaangażowanym emocjonalnie pomysłodawcą i twórcą projektu, mógł otwarcie prezentować swoje wyobrażenia, przeżycia, doznania.

7. W celu zwiększenia atrakcyjności zajęć uczniowie proponują częściej podejmować działania twórcze w otoczeniu przyrodniczym (26%), proszą o więcej poezji, malowania, rysowania i wymyślanych przez siebie zabaw słowami.
8. Spośród proponowanych form prezentacji wierszy autorskich najczęściej radości sprawia uczniom wysyłanie tekstów na konkursy literackie z nagrodami (78%), czytanie wierszy w ramach zajęć otwartych dla rodziców (74%), czytanie wierszy na uroczystościach szkolnych (70%), wydanie tomiku wierszy dziecięcych (60%).
9. Zdaniem rodziców najbardziej atrakcyjne w ramach zaproponowanych uczniom zajęć twórczych jest pisanie wiersza (35%) i prezentacja własnego wiersza (30%).

Rekomendacje

Zdaniem autora zalecane jest pełniejsze wykorzystanie zasobów programu innowacyjnego i rozłożenie realizacji zadań na dwa kolejne lata z uwzględnieniem tych samych metod i przy użyciu większej liczby tekstów cenionych i uznanych poetów. Ich analiza werbalna i pozawerbalna może przyczynić się do wzrostu kompetencji czytelniczych uczniów, osiągania wyższych poziomów rozumienia tekstu poetyckiego (dosłownego, domyślnego, krytycznego, twórczego), może też stanowić niewyczerpaną inspirację do pracy twórczej. Jeśli przypomnimy, że upowszechnianie czytelnictwa i rozwijanie kompetencji czytelniczych to podstawowy kierunek realizacji polityki oświatowej państwa w zakresie monitorowania (2016/2017), to warto zadbać o realizację takich działań, jak te zaproponowane w programie innowacyjnym. Ponadto jest to spójne z doskonaleniem tych umiejętności, które wypadły słabiej na sprawdzianie szóstoklasisty w SP 1 (czytanie ze zrozumieniem, analiza tekstów poetyckich, zwiększenie częstotliwości ćwiczeń redakcyjnych, stosowanie zasad ortografii i interpunkcji w praktyce), w związku z czym znalazły się wśród wniosków przyjętych do pracy przez Radę Pedagogiczną SP 1. Warto dodać, że program sprzyja realizacji zapisów Statutu szkoły dotyczących ucznia-absolwenta, który przejawia kreatywność w myśleniu i działaniu oraz czyta ze zrozumieniem teksty literackie o różnej treści, strukturze i przeznaczeniu.

ZAŁĄCZNIK 4

Przykłady wierszy autorstwa uczniów klasy III d.

Temat: Uczucia i emocje.

MAKSYMILIAN NOWAK

Miłość

Miłość jest nieprzewidywalna
myślę, że wręcz fenomenalna.
Jak ja kocham mojego kota,
kiedy bawi się i w pudełku miota.
Miłość dla wszystkich ma czas,
wie o tym każdy z nas.
Może ktoś tutaj – w Tobie jest zakochany
i uczuciu temu oddany.
Miłość jest jak kwiaty najpiękniejsze na świecie,
na pewno o tym wiecie.
Miłość jest wszędzie
nawet przy osobach, które nie wiedzą, co to miłość.

JAKUB SMOLARZ

Radość

Radość to chodzenie na treningi piłki nożnej.
Radość to moi koledzy, których znam bardzo dobrze.
Radość to W-F, na którym w siatkę gramy i różne sporty uprawiamy.
Radość to siostra, która się urodziła, zawsze jest szczęśliwa i miła.
Radość to mój brat, który ciągle mi pomaga, często potrzebna jest mu mamy uwaga.
Radość to przyjaciele i rodzina.
Radość to moja wesoła mina.

NATALIA OSYPIUK

Zdziwienie

Zdziwienie to uczucie, gdy widzę coś nowego
lub gdy w pokoju znajdę coś miłego.
Zdziwienie to emocja, którą każdy co dzień ma,
tak jak ty, wy, ja.
Zdziwienie to uczucie, gdy nagle pada deszcz

i po moim ciele przechodzi dreszcz.
Zdziwienie odczuwam, kiedy dostaję prezenty,
czuję wtedy zachwyt niepojęty.

JAN OLKO

Twarz kamienna

Twarz kamienna jest ponura
jak burzowa, szara chmura.
Dzieci taką minę rzadko mają,
ale dorośli dobrze ją znają.

Twarz kamienna to nie emocjonalna (nie jest emocjonalna),
lecz smutna, szara, skalna.
Czy ci ta mina się spodoba,
to już nie moja sprawa.

FILIP ŁUKASIEWICZ

Smutek

Smutek to emocja, którą każdy przeżywa,
smutek to emocja obecna i wciąż żywa.
Smutek jest wewnątrz mnie,
bo często, często smucę się.

Smutek jest czasem wokół człowieka,
dlatego codziennie wszystkich urzeka.
Zawsze, kiedy jest mi smutno,
łza mi leci z oka na płótno.
Smutek mieszka na całym świecie
i ty o tym wiesz, moje małe dziecię.

GABRIELA POLSKA

Przerażenie

Gdy na stary strych się skradasz,
przerażenie się w ciebie wkrada.
Wówczas się boisz strasznie,
że jakaś mysz na ciebie wrzaśnie.

Nie chcesz powiedzieć nikomu,
bo będą się śmiali po kryjomu.
A ta mysz malutka w kącie siedzi
i nawet nie wiedzą o niej sąsiedzi.
To wszystko to przerażenie,
straszne, bure i ponure.

OLGA NOWAKOWSKA

Smutek

Smutek to człowiek, co nigdy nie wybaczy
smutek to radość ginąca w rozpacz
smutek to koledzy, co wciąż cię wyśmiewają
smutek to koleżanki, co mnie porzucają
smutek to wielka burzowa chmura,
gdy deszcz z niej wielki po świecie hula.

Smutek to uczucie, które każdy zna,
nawet Enej, Sylwia Grzeszczak, Margaret i ja.
Smuci się każdy, nikt nie ma na to wpływu,
ale nie trzeba się tym martwić i dziwić.
Wystarczy być sobą – nieważne, jaką jesteś osobą.

KACPER NASTALSKI

Złość

Złość to uczucie.
Złość to walka.
Złość to gonitwa.
Złość to agresja.
Złość to niedokończona z klocków budowa.
Złość to praca domowa, gdy piszę ją wciąż od nowa.
Złość to zgubienie czegoś w miejscu nie do znalezienia.
Złość to wszystkie moje niespełnione marzenia.
Złość to strata bramki w piłce nożnej.
Złość to brak czasu na lekcji ważnej.